

Йордан Радичков
Малко отечество

Истина е, че България е отечество на всички ни, но си мисля, че наред с това всеки човек има и едно малко отечество: това е родното място, къщата, от чийто праг за първи път е погледнал света, дворът с чисто пране по тела, мама, която събира привечер прането, а моя милост се държи за полата ѝ и гледа с любопитни очи съседните къщи, бялата кариера зад къщата, Балкана зад кариерата и слуша човешки гласове, кучешки лай, камбаната на старата часовникова кула. Ще мине време, момчето ще се осмели да остави полата на майка си, ще надникне на улицата и докато стои на разтворената вратница, ще открива, че и други деца стоят на разтворените вратници. Постепенно ние ще се запознаем, ще се сбlijим, ще тръгнем неусетно да се къпем в реката през лятото, после ще се съберем в училището, за да учим азбуката и таблицата за умножение, ще се катерим по планинските склонове за малини и кестени, ще правим пързалки през зимата, докато ни покарат сколуфи, и когато ни покарат сколуфи, ще усетим, че вече сме възмъжали, ще забележим, че около нас има момичета, пък и момичетата, от своя страна, ще ни забележат, но няма да ни остане време за това, защото тръбата тръби и моя милост трябва да седне остриган в новобранския влак.

Година време е минала от изпращането на влака, гарата бе пълна с изпращачи, сега слизам отново на същата гара, никой не ме посреща. В тридневен отпуск съм, една година не съм виждал родното градче, а ми се струва, че цяла вечност съм отсъствувал. Балканът ми изглежда помъжествен, билото му е увенчано с намръщени облаци и той хвърля хайдушки отблясъци върху цялото градче. Мраморната кариера все тъй се белее, на нейния фон къщицата ни изглежда смалена и умислена. Миризмите на махалата ми са познати, есен е, мирише на есенни цветя от градините, жени варят сладко по дворовете или пекат лъскав червен пипер за туршия. Камбаната на часовниковата кула бие, като брои наум ударите. Шумна тълпа цигани ме среща на улицата, мъжете са въоръжени с дълги пръти, ходили са да брулят кестени в Балкана. Като ме приближават, циганите спират веднага, развързват торбите си, за да ми дадат кестени. Благодаря за кестените, но отказвам да ги взема, няма къде да ги сложа. „Как така! – пита учтиво един от циганите и веднага се въодушевява: – Ааа, не може така! Как така! Ами че това е войска, ние на войската, значи, ако не дадем, на кого тогава ще дадем!“ – „В кепето, в кепето“ – подсказват другите на циганина и той веднага се съгласява с тях, че трябва да взема кестените в кепето. А то иначе как може така да откажа кестените, че може ли да срещнеш войска и да не ѝ напълниш кепето с кестени! Че нали войската ни варди, за да можем да си брулим

свободно кестените и да си спим по бели гащи при жените, а през това време войската, значи, стои на пост въоръжена до зъби, пиле не дава да прехвъркне през границата и няма какво, значи, повече да се приказва, защото това е войска ...

... И докато ме убеждават въодушевено, и докато сами себе си убеждават колко важно нещо е войската, циганите ми напълват кепето с кестени, пожелават ми добра служба и продължават пътя си, а моя милост, стискайки пълното кепе, бутва старата вратница и влиза в двора. Мама пресява боб на двора на една страна отделя шушулките, на друга страна зърната – зърната са шарени. Поплака си мама на рамото ми, успокои се, стори ми се, че е остаряла, но лицето ѝ все тъй излъчваше светлина. Сложи ме да седна на чергата до шарения боб и ме подложи на кръстосан разпит – за службата, за храната, топли ли са завивките, имам ли добри другари, ами тия кестени откъде ги нося и прочие. Разказах ѝ всичко за войниклъка и за приятелите, учуди се, че вече се бръсна и не се порязвам, стъкна набързо огъня под навеса, разшета се да готви, пък аз влязох в стаята си. След толкова дълго отсъствие стаята приличаше на изоставен и студен полог, дъх се носеше в нея на босилек и на старо дърво. Мама е увила с хасе абитуриентския ми костюм на окачалката, лански календар виси на стената, край календара висят забити с кабъри снимки на момичета. Сред тях е и моето момиче, на което се съсипах да пиша въодушевени писма. Стоя и гледам снимката, а през това време мама се обажда от вратата: „Не зная коя ще ми бъде снаха от тия моми!“ Мама, изглежда, че е вървяла все по петите ми. Измънках нещо, опитах се да се засмея и излязох отново на двора; мама подире ми.

Дворът си е все същият, телът за пране е на същото място, върху тела виси чисто пране. Зад прането виждам дъсчената ограда, уморена е, на едно място е полегнала. „Ще взема да поправя оградата – казвам на мама, – ръцете ме сърбят за работа.“ Бравата е ухабена, но успявам с нея да одялам един кол, махам изгнилия, на негово място забивам новия кол, изправам оградата. Мама е пъхнала ръце под престилката си, въздиша и все повтаря: „Мъж, па пак мъж! Кога един мъж пипне, то си личи!“ ... Истина е, че си личи, това всеки може да го забележи, дори аз го забелязвам. Привечер сядаме да вечеряме под черешата на двора и когато погледна към оградата, виждам как моят кол се белее посред старите колове, стои мъжки и подпира оградата, все едно, че човек е застанал с ръце на кръста и подпира оградата да не падне. Не съм стоял без работа в казармата, но работата ми там е от съвсем друго естество – служа в школа за граничарски кучета, главната ни грижа е да развиваме

омразата им, докато в жълтите зеници на кучетата заиграят сини пламъци.

С настъпването на здрача ставам неспокоен, като че съм вързан на синджир. Всеки миг се готвя да скъсам синджира и да тръгна да ошетам градчето. Мама усеща, че съм неспокоен, вика ми: „Ами поизлез малко, да се видиш с приятели, че и с момичета да се видиш! Много хубави моми растат сега, Андрее!“ Казвам се Андрей, но мама все ми вика Андрее... Знам, че хубави момичета растат, приятелите ми от службата също ме предупреждаваха, когато си тръгвах в отпуск: „Внимавай, Андрее, комендантските предупредиха, че много хубави момичета били пунали напоследък по улиците.“ „Кой ги е пунал?“ – питам. – „И ние не знаем – казват ми нашите, – може търговските организации да са ги пунали, може някоя друга организация, но ти го казваме, да го знаеш, самите комендантски предупредиха онзи ден, тогава ти беше в наряд, та не можа да чуеш предупреждението. От съседното поделение трима войници били примамени и влезли в клопката, на одного от тях лично заместник-командирът кумувал. Ако ти се случи нещо да влезеш в клопка, дай сигнал и ние, значи, ще се изгърсим с цялата кучешка зверилница и ще те измъкнем от клопката!“ Обещах на момчетата да бъда бдителен, о ако нещо се случи – да бия тревога.

Излизам от къщи с абитуриентския си костюм, самото малко ме стяга, ще го нося разкопчано, само вратовръзката няма как да премахна, стои като примка на шията ми. Нали е за хубост, ще се търпи! Поглеждам в здрача новия кол на оградата, той се белее в здрача, излизам на улицата, подсвирквам си най-небрежно с уста и в тоя миг като че няма по-щастлив и по-безгрижен човек от мене. Бръквам в джоба, в джоба ми топят ръката сварените от мама кестени. Захапвам един кестен и си повтарям наум думите на циганите: „Как така, ами че това е войска.“ ... Камбаната на градския часовник бие, тя напомня на жителите, че времето върви, отброява методично всеки час и скъсява методично тридневния ми домашен отпуск. Вечерник върви на пръсти и шуми в дърветата на малките дворове. Аз също тъй стъпвам на пръсти из моето малко отечество, на пръсти ще стигна до момичето, за да го изненадам. Не писах, че си идвам в отпуск, исках да изненадам моето момиче. Защо го наричам мое, не зная, в писмата, дето сме си разменили, имаше всякакви полубещания, всякакви намеци, в едно писмо попитах дали мога да се надявам, че ще ме дочака, а момичето ми отговори двусмислено: „Съдбата на жената е да чака.“ Жените, не зная, дали сами си ги измислят тия работи или ги четат в книгите. Сигурен съм, че ги четат в книгите.

Макар че се заканвах да кръстосам цялото градче, трябва да призная, че в моето градче няма кой знае колко за кръстосване: една улица и две сладкарници. Сладкарниците бяха полупразни, видях това през витрините им, дори не влязох вътре. Остана ми само главната улица, младежта на едно градче винаги се разхожда вечер по главната улица. Познах моето момиче в гръб. Бяха три момичета. Разхождаха се бавно. Спряха се в края на улицата. Едното от тях разказваше нещо смешно, жестикулираше енергично, а през това време моя милост пристъпи и закри очите на момичето с ръце: „Кой е?“ – попита момичето, а онуй, дето жестикулираше енергично, каза: „А да те видя, ще познаеш ли?“ – „Иван“ – рече момичето. – „Не е Иван“ – обади се третото момиче. – „Кириле, ти ли си?“ – попита повторно моето момиче. Хвана ръцете ми, свали ги от очите си и се обърна. Беше безкрайно изненадано, „Ти ли си това!“ – попита ме.

По-късно го изпрашах по пустите улици към тяхната къща, молах се наум дано още стои пейката пред вратницата и въздъхнах с облекчение, когато видях, че пейката си е все там. Много пъти съм седял с момичето на тази пейка и трябва да си призная, че я харесвам. Седнахме, разказвах за това, как развиваме омраза в кучетата, момичето ме попита дали обичам кучетата и аз веднага казах, че ги обичам, защото кучето е изключително верен приятел на човека, ако веднъж се привърже към тебе, нищо вече не е в състояние да ви раздели. Затова и хората с право казват: кучешка привързаност. Часовникът на два пъти ни напомни, че времето тече, камбаната му отзвучаваше самотно в късната вечер. На два пъти и някакви типове минаха по улицата край пейката, втория път чух единият да пита: „Още ли ще циркулираме?“ Отговори му сипкав глас: „Ако се наложи, ще циркулираме!“ Някакви заканителни нотки долових в тоя сипкав глас и исках да попитам момичето какви са тия типове, когато едно коте се изтърколи под оградата и замаяка в нозете ми.

Исках да го ритна, за да полети във въздуха, защото никак не обичам котките, но момичето се наведе, взе котето, сложи го на скута и рече: „Нашето коте! Горкото, то е останало само и е огладняло, затова ме търси.“ Гладеше котето по гърба, говореше му гальовно, а аз седях като вдървен на пейката и не знаех какво да предприема. „Не знаех, че обичате котките“ – казах, а момичето рече: „Много ги обичам. Горкото коте, страх ли те е?“ Котето измаяка. „Виж каква хубава опашка има“ – рече момичето и аз се пресегнах, та му пипнах опашката. Опашка като опашка, нищо особено. То продължаваше да мяука в скута на момичето. „Гладно е – рече момичето. – Би ли го подържал малко в скута си, аз да

ида да му намеря нещо за ядене. Виж как жално мяука горкото. “Можех ли да кажа, че не искам да държа котето, в скута си? Никой на мое място не би отказал, даже жаба, ако бе се появила в краката ми и момичето бе поискало да я държа в скута си, мисля, че щях да държа жабата. Момичето стана, вратницата зад него изскърца и се хлопна силно. Стъпки по пътеката, повторно скърцане на врата-този път къщната врата-и наоколо стана тихо.

Седях на пейката, котето продължаваше да мяука в скута ми, прокахарях ръка по гърба му, то се изгърби, опашката му щръкна право нагоре. Мислех, че ако продължа да го галя, то ще млъкне най-после. Къщната врата се отвори, но вместо момичето чух, че там се прокашля мъж. Мъжът отиде до дворната чешма, напълни ведро с вода и се върна обратно в къщата. Котето постепенно притихна, сви се върху скута ми и замърка. Аз седях и чаках. Ония типове пак минаха по улицата, пушеха, разпалваха много силно цигарите си и отминаваха, без да кажат нито дума.

Седях и чаках. Когато човек чака, времето тече мъчително бавно, няколко пъти попоглеждах къщата зад оградата, единият прозорец светеше. Седях и чаках всеки миг вратата да се отвори и на нея да се покаже момичето. Ай да му се не види и котето, мислех си, откъде пък точно сега се намери да се навре в краката ми! Като че ли бях бил толкова много път, като че бях си турил риза, вратовръзка и абитуриентския костюм само заради това мърляво коте! Взе да ме е яд на него и си мислех, че като почакам още малко, ще изляза от търпение и така ще го перна, че ще отхвърчи чак на другия край на улицата. И на себе си почнах да се ядосвам, можехме да се нацелуваме, па после нека върви да дири храна за котето си. Всъщност ние само веднъж сме се целували, във входа на една жилищна кооперация, бяхме на гости там и когато си тръгнахме, осветлението по стълбището угасна, тръгнахме опипом по стълбите, момичето се притисна до мене, страх го бе да не падне, пък и аз се страхувах то да не падне, та го прихванах и се нацелувахме набързо, но някаква дъска падна с адски трясък, развали цялата работа. Когато светнах, видях, че сме се целували при пощенските кутии на входа, пусти врати на пощенските кутии изпочупени, закачил съм с гръб една от тях и съм я съборил... Оттогава, щом видя пощенска кутия във входа на някоя сграда, ме изпълват приятни спомени, но и яд ме хваща, че стопаните не се грижат, както трябва, за кутиите си. И т. н.

Прехвърлям си през ума всякакви работи, за да не се безпокоя, че много се забави момичето. Обръщам се да погледна отново към къщата

и виждам как прозорецът изгасва. Чакам вратата да се отвори, но откъм къщата не се чува никакъв шум. Чакам още известно време и усещам, че по кожата ми ползват тръпки. Изведнъж се сещам, че са ме излъгали, като са ме оставили да пазя котето в скута си. Тръпките продължават да лязат по кожата ми, цялото тяло ме засърбява. Но това са бълхи! – сещам се аз изведнъж. Скочих от пейката, котето се търкулна в краката ми и замяука. Обхвана ме ярост, ритнах го с всички сили, то прелетя във въздуха над улицата и се блъсна в насрещната ограда. Ония типове пак се зададоха с разпалените цигари по улицата, не ги дочаках, обърнах гръб на къщата и тръгнах към дома си.

Отварях вратницата на двора, когато ми се стори, че някой ме пови-ка. „Да не са онези типове!“ – помислих си и се обърнах, но нямаше никакъв човек на улицата. Влязох в двора, откъм улицата отново се обади някой. Надникнах през оградата и видях пред вратницата котето. Бе вървяло подире ми из целия път. Тръгнах през двора, котето се промуши под вратницата. Когато си легнах, чувах го как обикаля пред вратата и мяука.

На сутринта котето беше в двора, мама му бе сипала мляко в паница, клечеше пред паницата и ядеше. Момичето ме гледаше от снимката на стената, стори ми се, че ми се усмихва. Съзнавах ясно, че бяха ме излъгали и че причината за всичко бяха ония типове с разпалените цигари, дето се разхождаха по улицата. Сигурно момичето си има история с някого от тях и тази история е започнала, докато моя милост се е занимавал да развива омраза у кучетата в школата. Денят беше хубав – слънчев и мек есенен ден, – не ми бе до омраза, макар че някаква мътилка се полюляваше в душата ми и се утаяваше бавно. Излязох по гимнастърка да се измия на двора. Мама ми се похвали с котето, но ме помоли същевременно, ако искам, да го отнеса на другия край на градчето, защото нашата котка се е окотила преди седмица и тя просто няма какво да прави с толкова много котета. „Ще го захвърля някъде“ – рекох на мама и един час по-късно го стисках под мишница на път към моето момиче.

Все пак трябваше да върна котето, да благодаря, че ми е било позволено да го подържа в скута си и да поема всичките му бълхи. Прехвърлих наум най-язвителните думи, които бях способен да измисля, и с котето под мишница влязох в техния двор. Момичето го нямаше в двора, вместо него около разпалено огнище се луташе майка му, печеше лъскави червени пиперки. „Влез, войниче – рече майката. – Войник още не ни е влизал в къщата.“ Тя веднага ми подаде трикрако столче, седнах на столчето, котето се изхлузи изпод мишницата ми и се настани в

скута. Мърляво, но доверчиво, този път то не ми се видя толкова отвратително и толкова грозно; все пак бе все още живата връзка между моя милост и момичето. „Чакай да те почерпя сладко“ – рече жената и отиде да донесе сладко. Докато го опитвах, обръщаше пиперките на огъня и говореше: „Хубаво ми излезе сладкото тая година, двете с дъщерята сме го правили, ама нали младежта сега е разсеяна, все оставя по някоя костилка във вишната, затуй внимавай, може да се случи някоя костилка!“ Жената продължава да бърбе за своето вишнево сладко и да ме предупреждава да внимавам да не би да има някоя костилка, пък аз отдавна вече съм попаднал на костилка, въртя я из устата си, но от учтивост не я плюя...

... И както си въртя костилката из устата, виждам как вратата на къщата се отваря, на прага се показва моето момиче, разплакано, хвърля се на врата ми, почва да ме целува и да ми се извинява, а аз си седя най-спокойно, котето и то седи спокойно и мърка в скута ми, майката така се стъписва, че отстъпва назад и нагазва в жаравата, но не усеща живите въглени под нозете си. Аз никак не си давам вид, че съм се трогнал, ами най-спокойно гледа котето по гърба и прехвърлям вишневата костилка в устата си. В някакъв унес съм, не ми се ще да излизам от този унес. Момичето продължава да плаче, да ме целува и трябва да ви кажа, че беше безкрайно хубаво...

Хубаво е да беше така, но – както казва Баурджан Момиш-Ули пред карето за разстрела във „Волоколамското шосе“ – не беше така. Не беше така, защото всичко туй бе само в моето въображение. От унеса ми ме стресна гласът на жената, когато ме попита каква работа ме е довела у тях, „Дойдох да ви върна котето“ – рекох на жената, а тя се учуди и рече: „Какво коте! Че ние нямаме никакво коте!“ – „Намерих го пред вратницата ви“ – рекох. – „Ааа – възкликна жената и направи пренебрежителен жест с ръка. – Това е бездомно коте, тука е пълно с такива бездомници, цял ден и цяла нощ мяукат и разнасят само бълхи и болести. Един бог знае откъде се навъдиха толкова много мачки!“ – „Извинявайте!“ – смотолех пред жената, взех отново котето под мишница и излязох на улицата. Котето се топли и мърка под мишницата ми, аз продължавам да прехвърлям в устата си вишневата костилка. Никакъв вкус от сладко не е останал, в устата си усещам само горчивия вкус на вишневата костилка. Вървя по улицата, отвсякъде ме обгръща градчето, всичко туй ми е познато до болка и същевременно изведнъж ми е станало чуждо и враждебно до болка. „Сигурно така и трябва да бъде – мисля си, – когато войникът след толкова дълго отсъствие се върне в своето малко

отечество.“ Затуй пък за наша войнишка утеха всеки от нас има своето голямо отечество.

КРАЙ

© 1980 Йордан Радичков

Източник: <http://bezmonitor.com>
Сканиране и разпознаване: Виктор, 2002

Публикация:

Йордан Радичков, ПЕДЯ ЗЕМЯ, Разкази

Редактор Цветан Николов

Технически редактор Таня Янчева

Коректор Красимира Костова

Дадена за набор на 13. IX. 1979 г.

Формат 32/84/108 Тираж 30 650 екземпляра

Печатни коли 16 Издателски коли 13,44

Подписана за печат на 16. I. 1980 г. Излязла от печат на 28. I. 1980 г. Цена с подвързия

– 1,93 лв. Цена с подвързия – 1,35 лв.

ДП „9 септември“ – София Поръчка 1302

Профиздат 1980

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2349>]